Interculturality – Defining Factor Of The Education In The Process Of Strengthening The Knowledge Triangle In Moldova

Interculturalitatea – Element Decisiv Al Educației În Procesul Consolidării Triunghiului Cunoașterii În Moldova

Simion ROȘCA*

Abstract

The future European space needs to be understood as a space of fruitful confrontation between several different cultural codes, which may have dysfunctional elements, at least partially if this process will not be skillfully managed. This is why, not only people have to be prepared to insert themselves in new realities, but also institutions to receive and accommodate persons with particular value codes. Of course, each person will have an inclusive initial unity that will be always above new spiritual elements. Generally, humans are not used to accept the idea that we are differently constituted, that we cannot align everyone to the same value standards and one size does not fit all and thus feel culpable. Consequently, the others disapprove or exclude persons that are different, especially those that are unfaithful or non-conformists. Mutual tolerance and understanding can be developed through advanced education in order to welcome and respect the differences of the other. Intercultural education represents in this regard, an avenue of major importance. To accept the difference and interdependence, to create the conditions for one's personality's expression, to make the foundations of a supportive behavior, all these represents a new "Copernican revolution" that education is called to achieve at the beginning of this new millennium.

Keywords: interculturality, intercultural education, cultural pluralism, cultural identity, cultural diversity, process of knowledge.

Introducere

Viitorul spaţiu european trebuie înţeles ca un loc al confruntării fructuoase dintre mai multe coduri culturale diferite, care poate avea efecte disfuncţionale, cel puţin în anumite momente, dacă nu va fi inteligent gestionat. De aceea, nu numai oamenii trebuie să fie pregătiţi să se insereze în aceste noi realităţi, ci şi instituţiile trebuie să fie pregătite pentru a primi persoanele purtătoare de coduri valorice particulare. Recompunerea entităţilor naţionale în ansamblul european, în contrasens uneori cu alte ideologii, va face ca subculturile marginalizate să fie revendicate şi să se impună altfel decât până acum. Indivizii înşişi trebuie să actualizeze acele forme de rataşare care să le asigure coerenţa existenţială şi eficienţa socială. Apartenenţele prime trebuie să fie permeabile şi deschise, iar identitatea se va reface permanent în funcţie de circumstanţe. Fiecare dintre noi va fi o unitate plurală, care se va reface permanent, sub imperiul vectorilor socio-culturali în permanentă mişcare. Desigur, fiecare persoană va dispune de o unitate înglobantă, iniţială care va supraordona permanent noi elemente spirituale. Primul mare merit al ideii

* Simion Roșca, doctor în filosofie, conferențiar universitar, ASEM
E-mail: simionrosca55@mail.ru

multiculturaliste este de a reacţiona contra omogenizării lumii în profitul unei culturi mişcătoare, sprijinită pe puternice mijloace tehnice şi financiare şi care slăbeşte sau distruge capacitatea de invenţie, de autotransformare şi de reinterpretare a culturilor, etichetate ca tradiţionaliste, cu toate că ele au avut şi mari efecte de modernizare. Avem nevoie să ne salvăm memoria ca şi mediul pentru a apăra diversitatea culturilor ca pe nişte specii naturale.

Pluralismul cultural european este produsul unei istorii lungi şi continue care implică acceptabilitatea altuia, toleranţa, coexistenţa plurală, dar cu şansa afirmării poziţiilor proprii. Există o identitate culturală europeană şi aceasta este constituită din istoria şi experienţa comună, decantată în miile de ani (Imperiul Roman, Creştinismul, Iluminismul, Industrializarea) [21, p.24] . Nu trebuie să uităm, că Republica Moldova a avut și ea parte de această experienţă comună. Acest pluralism spiritual se explică prin anumite elemente fundamentale ale culturii: curentele religioase (care au fost întotdeauna transnaţionale), gândirea ştiinţifică (ce a circulat liberă din zorii epocii moderne), modelele şi curentele artistice, ideologiile, tehnicile de producţie.

Paradigma interculturală în educaţie.

Filosofia pluralismului cultural a fost avansată în perimetrele occidentale şi constituie un suport acţional în multe state democratice din lume. Ideologia pluralistă avansează numeroase prezumţii asupra naturii societăţilor pluralist-democratice, asupra funcţiilor grupurilor etnice în socializarea individului şi despre responsabilitatea membrilor acestor grupuri de a-şi salvgarda propriile valori culturale. Grupul etnic de referinţă furnizează individului un sens al identităţii sale şi suportul psihologic necesar, ambele determinări având o importanţă deosebită într-o societate puternic dezvoltată şi controlată în principal de către un grup etnic dominant. Pluralismul cultural vine cu ipoteza că minorităţile etnice au un stil unic de învăţare şi că programa analitică şi curriculum-ul educaţional din instutuțiile de învățământ ar trebui revizuite pentru a veni în întâmpinarea stilului cognitiv şi profilului spiritual al studenților ce fac parte din diferite grupuri etnice. Planul de învăţământ ca şi programele analitice ar trebui să fie structurate astfel încât să interpreteze evenimentele în funcţie de punctele de vedere ale unui grup etnic. E nevoie să se promoveze ataşamentul şi înţelegerea etnică şi să ajute studenții să dobândească deprinderi şi atitudini astfel încât să permită grupului etnic pentru a căpăta putere de semnificare a marii culturi a lumii. Și aici foarte mult, dar poate că în primul rând, depinde de cadrele didactice.

Oamenii nu sunt obişnuiţi să accepte ideea că din punct de vedere constitutiv sunt diferiţi, că nu pot fi aliniaţi toţi la aceleaşi standarde valorice şi se simt culpabili pentru aceasta. La rândul lor, ceilalţi dezaprobă sau îi exclud pe indivizii deosebiţi - mai ales pe cei infideli, nonconformişti. Toleranţa reciprocă şi înţelegerea mutuală pot fi formate printr-o educaţie prealabilă pentru întâmpinarea şi respectarea alterităţii. Educaţia interculturală constituie, în acest sens, o pistă de primă importanţă. Dacă vrem să construim o lume viabilă, ”n-avem decât o singură alternativă: să trecem de la o logică mono la o logică a lui *inter*” [17, pp.47-48] . A accepta alteritatea şi interdependenţa, a crea condiţiile exprimării personalităţii altuia, a pune bazele unui comportament solidar, acestea reprezintă o nouă "revoluţie copernicană" pe care educaţia, la acest început de mileniu, este chemată să o realizeze. Educaţia desfăşurată într-o perspectivă *inter* ar cuprinde:

- coordonarea funcţională a diferitelor instituţii cu finalităţi educative;
- reconvertirea interculturală a materiilor de predat şi a programelor educaționale;
- îmbunătăţirea climatului relaţional din grupele academice şi din instituțiile de învățământ;
- impunerea unor priorităţi educative realiste;
- dimensionarea unor criterii pertinente de evaluare a competenţelor şi comportamentelor
- formarea formatorilor într-o perspectivă interculturală;
- perfectarea tuturor relaţiilor internaţionale ș.a.

Educaţia interculturală se constituie într-o strategie de pregătire a societăţilor democratice viitoare astfel, încât persoanele să se relaţioneze convenabil unii la alţii şi la culturile pe care le poartă. Adaptarea la mutaţia şi diversitatea culturală este necesară atât pentru “minorităţi”, cât şi pentru “majoritari”, în interacţiunile prezente şi viitoare. De altfel, demarcaţia clasică intre

majoritari şi minoritari este tot mai dificilă şi periculoasă de realizat. În funcţie de multiple perspective de referinţă, toţi indivizii pot fi minoritari, racordându-se la subcoduri culturale oarecum diferite. Sunt, de asemenea, situaţii, când nu se mai ştie, cu claritate, cine este minoritar şi cine este majoritar.

Perspectiva interculturală de concepere a educaţiei poate să conducă la atenuarea conflictelor şi la eradicarea violenţei în instituțiile de învățământ, prin formarea unor comportamente [20, p.8], precum:

⇨ aptitudinea de a comunica (a asculta şi a vorbi);

⇨ cooperarea şi instaurarea încrederii în sânul unui grup, cum ar fi grupurile de tineri, de muncă, de joacă etc.;

⇨ respectul de sine şi al altora, toleranţa faţă de opiniile diferite;

⇨ luarea de decizii în chip democratic;

⇨ acceptarea resposabilităţii altora şi a propriului eu;

⇨ soluţionarea problemelor interpersonale;

⇨ stăpânirea emoţiilor primare;

⇨ aptitudinea de a evita altercaţiile fizice etc.

Consultând o anumită bibliografie de specialitate [1,2,3,4,6,7], putem constata că teoretizările şi acţiunile privind interculturalitatea constituie o consecinţă a unor dificultăţi relaţionale ivite în situaţiile de criză. O definiţie comprehensivă asupra interculturalului vom găsi la Micheline Rey, o cercetătoare devotată acestei problematici de la Universitatea din Geneva: "Cine spune intercultural spune în mod necesar, plecând de la sensul plenar al prefixului inter: interacţiune, schimb, deschidere, reciprocitate, solidaritate obiectivă. Spune, de asemenea, dând deplinul sens termenului cultură: recunoaşterea valorilor, a modurilor de viaţă, a reprezentărilor simbolice la care se raportează fiinţele umane, indivizi sau societăţi, în interacţiunea lor cu altul şi în înţelegerea lumii, recunoaşterea importanţei lor, recunoaşterea interacţiunilor care intervin simultan între multiplele registre ale aceleiaşi culturi şi între diferite culturi"[16, p.13].

Multiculturalismul european [18,p.260-269] este o bogăţie potenţială, cu condiţia să nu diminueze sau să anuleze identitatea fiecărei culturi şi se poate converti într-un veritabil interculturalism. Acesta din urmă reprezintă un principiu care vizează instaurarea modurilor de comunicare, de schimburi, de conexiune între multiplele modele culturale, punând în relaţie şi în *egalitate* moduri de gândire şi coduri expresive diferite, prin potenţarea *conştiinţei de contrast* [15, p.146]. Însăşi conştiinţa identităţii culturale se fortifică prin depăşirea mediului cultural ale cărui valori cu greu mai pot fi percepute în propria cultură. Cantonarea statică în interiorul unei singure culturi nu face decât să sărăcească însăşi cultura respectivă. "Se poate spune - găsim într-un document al UNESCO-ului [8, p.87] - că o bună educaţie culturală trebuie să permită persoanei de a transcende aspectele culturii sale, percepute ca fiind limitative, şi de a pune în libertate aspiraţiile care sunt paralizate în maniera unei cămăşi de forţă". Politicile educative şi culturale se cer a fi deschise nu numai la valorile naţionale, ci şi la valorile internaţionale, căci cooperarea economică şi politică va deveni imposibilă dacă ea nu se va alia cu spiritul de comprehensiune şi cooperare în domeniile culturii şi educaţiei. Trebuie valorizate toate particularităţile, modelele comportamentale, ce caracterizează pe toți participanții procesului educațional în situaţia interculturală. Există o cunoaştere relaţională, centrată pe dialectica dintre dependenţă şi autonomie vis-a-vis de altul, pe care Michéle Salmona [7] o numeşte *cunoaştere phorică* (de la grescul *phorein*, care înseamnă a purta, a suporta, a asuma dependenţa şi autonomia altuia şi a sinelui). Formarea pentru phoric constă în conştientizarea actorilor de dificultăţile relaţionale în termeni afectivi, prin raport cu eşecurile, temerile, grijile fiecăruia.

O educaţie aptă să ia în consideraţie sau - mai mult - să se fundeze pe diferenţă şi să se deschidă diverselor valori pare extrem de benefică şi singura capabilă să răspundă nevoilor Europei de astăzi şi de mâine. Încă din 1950, Louis Meylan - de pildă - anunţa virtuţile unei educaţii interculturale: "o perfectă loialitate, respectul persoanei umane, toleranţa, simpatia..., sociabilitatea, generozitatea şi spiritul de întrajutorare" [13, p.171].

Educaţia interculturală [9, p.38-39] îi vizează pe toţi participanții procesului educațional, autohtoni sau emigranţi, şi caută să-i sensibilizeze la respectarea diversităţii, toleranţă, solidaritate. Educaţia interculturală corespunde unei opţiuni ideologice şi politice care, departe de dificultatea unei alegeri clare în sistemele de valori (absenţă care se reproşează uneori educaţiei actuale), face această pledoarie pentru a pregăti viitorii cetăţeni în perspectiva unei vieţi armonioase în societăţile multiculturale.Societatea noastră devine din ce în ce mai complexă. Migraţia, multiplicarea contactelor sunt realităţi evidente. La aceste realităţi se poate răspunde în mai multe feluri. Pentru unii, nu este decât o singură soluţie: asimilaţionismul, care reclamă din partea populaţiei care soseşte în mediul de primire să fie asimilată, să se topească până la dispariţia ei în cultura nouă. Pentru alţii, se deschide o altă alternativă: multiculturalismul, care ar însemna afirmarea notelor specifice fiecărei culturi, dar în chip izolat, fără contaminări reciproce. În raportul UNESCO privind educaţia secolului XXI, învăţământul este reprezentat ca sprijinindu-se pe patru stâlpi, ca patru componente de bază ale educaţiei: deprinderea de a şti, de a face, de a trăi împreună cu ceilalţi şi deprinderea de a fi.[10] Aceste patru roluri complementare ale educaţiei nu pot fi disociate unele de altele, iar direcţia către care converg este însăşi emanciparea individului, privită ca şi capacitatea de a participa la o cetăţenie deplină într-o societate deschisă şi democratică.

Educaţia interculturală corespunde celui de-al treilea stâlp al educaţiei: deprinderea de a trăi împreună cu ceilalţi. Comisia Internaţională pentru educaţia secolului XXI pune accentul pe această componentă a educaţiei, ca fiind una vitală în dezvoltarea unei societăţi armonioase. Acest stâlp se referă la deprinderea de a trăi împreună cu ceilalţi, „prin dezvoltarea cunoaşterii celuilalt, a istoriei sale, a tradiţiilor şi a spiritualităţii sale” [10,p.18].

Abordări şi obiective ale educaţiei interculturale.

Societăţile europene actuale, pluraliste din punct de vedere etnic şi cultural, dar şi din perspectiva identităţilor şi a intereselor, sunt arena convieţuirii împreună cu alterităţi tot mai evidente şi tot mai vocale. În aceste condiţii, este imperativ ca generaţiile aflate în procesul socializării să deprindă abilităţi de bază care să permită o convieţuire paşnică cu grupuri care revendică diferenţa, fie ea etnică, identitară, culturală sau de interese. Obiectivul general al educaţiei interculturale este acela de a facilita deprinderea acestor abilităţi de convieţuire în societatea pluralistă a zilelor noastre. Problema comunicării interculturale în învăţământ conduce în mod firesc la soluţionarea unor probleme cum ar fi: cum percepe profesorul diferenţa culturală, cum îşi adaptează stilul comunicativ la profilul cultural al studentului, care sunt pericolele folosirii unor stereotipuri de categorisire a alterităţii în educaţie, ce posibilităţi are profesorul de a înţelege şi a falorifica potenţialurile culturale diferite ale studenților, care este aportul profesorului și studenților, la dezamorsarea unor neînţelegeri interculturale etc. Abordarea interculturală presupune două dimensiuni: ① un nivel al realităţii, al descrierii obiective şi ştiinţifice, privind dinamica tuturor contactelor intre culturi diverse, şi ② un alt nivel fiind cel al proiectelor educaţionale şi societale, privind toate interacţiunile care concură la formarea unui mediu solidar, comunitar, cu interacţiuni normale, fără raporturi de forţă [17, p. 47-48]. Principiul abordării interculturale poate fi aplicabil, după opinia noastră, în cel puţin două ipostaze:

- pe un plan *sincronic*, pentru o înţelegere adecvată a indivizilor ce aparţin unor culturi diferite şi care trăiesc în acelaşi prezent istoric; este sensul curent dat interculturalităţii şi domeniul de reflexie cel mai bogat până în prezent;
- pe un plan *diacronic,* ca pârghie regulatoare sau catalizator al întâlnirii unor culturi, ce aparţin unor perioade de timp diferite; este un domeniu teoretic mai puţin abordat, dar care poate rezerva suficiente sugestii euristice chiar şi pentru ipostaza sincronică a ipotezei interculturaliste.

Educaţia interculturală îşi propune să pregătească indivizii şi societăţile să fie mai atente la dimensiunea culturală a existenţei lor. În condiţiile sporirii contactelor, ale interacţiunilor posibile, se pot evidenția două mari seturi de obiective ale educației interculturale:

① păstrarea şi apărarea diversităţii culturale a populaţiei. Instituția de învățământ, ca instanţă de transmitere a valorilor se va centra pe pluralitatea culturilor pe care mediul multicultural îl presupune. Trebuie evitat să se instituie primatul unei culturi asupra alteia. Acest obiectiv

presupune două aspecte: pe de o parte, ea vizează adaptarea educatului la mediul propriu, al regiunii, oraşului, culturii sale particulare, cu toate trăsăturile, iar pe de altă parte, acest tip de şcoală îşi propune să asigure adaptarea educatului la mediu ca în calitate de coexistenţă a mai multor grupuri culturale. Se cer a fi vizate atât culturile familiale cât şi cele înconjurătoare, ambientale. Trebuie vegheat ca instituția să nu devalorizeze o cultură sau alta în numele unor relativisme explicite.

② prezervarea unităţii instituției. Specificitatea instituției interculturale, privitor la atitudinilor asimilaţioniste sau multiculturaliste, constă în aceea că ea refuză de a se lăsa închisă în false alternative, promulgând varianta culturii conjugate, a interacţiunii culturale. Ca instrument de transmitere a moştenirii culturale, acest tip de instituție îşi propune să privilegieze toate culturile ambientale, de a le evidenţia pe toate în diferenţele specifice, cu bogăţiile indispensabile. Civilizaţia construită de instituțiile de învățământ nu se prezintă ca o entitate fixă, cu o structură definitivă. Cultura prezentă sau transmisă de instituțiile educaționale se cere a fi înțeleasă într-o perspectivă dinamică, neîncheiată [11, pp.110-112].

Aceste două seturi de obiective admit specificări, materializate în conduite interculturale concrete, cum ar fi:

- deschiderea spre altul, spre străin, spre neobişnuit . Această deschidere este dificilă, pentru că ne obligă să ne interogăm încrederea în noi, propria noastră viziune despre lume;
- aptitudinea de a percepe ceea ce ne este străin;
- acceptarea celuilalt ca fiind altul. În întâlnirea cu alteritatea, avem obiceiul de a-l interpreta pe altul ca fiind similar sau identic, fie de a-l percepe ca pe un duşman şi a ne îndepărta de el;
- trăirea situaţiilor ambigue, ambivalente. Situaţiile ambivalente ne derutează. Aceste trăiri pot constitui preambulul pentru acceptarea diferitului;
- aptitudinea favorabilă de a experimenta. În linie generală, noi pretindem reţete, reguli bine fixate. Doar aşa ne simţim în siguranţă. Este posibil să ne apropiem de altul având curajul de a experimenta, explorând moduri existenţiale diferite;
- alungarea fricii faţă de altul. Sentimentul de xenofobie face parte din zestrea cea mai veche pe care istoria ne-a transmis-o. Această frică trebuie să dispară pentru a-l primi pe celălalt;
- neacceptarea utopiei "discursului comunicaţional egalitar". În caz de divergenţe de interese, nu trebuie să cedăm principiului după care cel mai tare îşi pune puterea la încercare, în faţa celui mai slab. Dimpotrivă, trebuie continuată discuţia până când cele două părţi se regăsesc pe un proiect comun;
- aptitudinea de a asuma conflicte. Există două tipuri de conduite în cazul divergenţelor de interese: una de a refuza să vezi realitatea, punând-o între paranteze, alta de a transforma divergenţa în ostilitate. Conflictele trebuie asumate cu calm şi rezolvate într-o manieră productivă;
- performanţa de a cuceri identităţi mai largi, de a dezvolta o loialitate de tip nou. Nu trebuie renunţat la identitatea noastră, dar trebuie să accedem la alte tipuri de identităţi mai înglobante, precum cea de european, cetăţean al lumii etc.

Educaţia interculturală vizează dezvoltarea unei educaţii pentru toţi în spiritul recunoaşterii diferenţelor ce există în interiorul aceleaşi societăţi. Educaţia interculturală privilegiază interacţiunea şi dialogul, curajul de a ieşi din sine şi dorinţa de proiecţie în celălalt. O educaţie concepută în perspectiva interculturală va resemnifica relaţiile dintre instituția de învățământ şi alte spaţii educative, ea va deborda zidurile instituției, prelungindu-se şi insinuându-se în activităţile informale, în viaţa de zi cu zi. Cum multiculturalul nu se regăseşte doar în perimetrul instutuției, trebuie să ne pregătim în prealabil pentru a-l întâmpina şi valoriza.

Iar comunicarea interculturală este acel schimb sau tranzacţie valorică, însoţită de înţelegerea semnificaţiilor adiacente, între persoane sau grupuri care fac parte din culturi esenţialmente diferite. Schimburile se pot realiza la nivel ideatic, verbal, nonverbal, fizic, comportamental, obiectual, organizaţional. Pot fi implicite sau explicite, inconştiente sau deliberate.

Fenomenul transmisiei culturale este deosebit de complex. Sensurile difuziunii culturale sunt multiple şi destul de greu de reperat. Marile arhetipuri precum şi unele mărci expresive pot fi detectate în mai multe culturi. Înţeleasă din punct de vedere topologic, o cultură apare ca un şir de traduceri şi transformări. Cultura contemporană [19, pp. 11-28] poate fi considerată ca o suită de traduceri/transformări constante ale câtorva motive de bază. Prin această "traducere" (transcripţie, transpoziţie, reiterare, variaţie), "structurile de profunzime" ale unei culturi rezistă şi se actualizează contextual în "structuri de suprafaţă", în funcţie de o refenţialitate socio-culturală determinată. Configuraţiile spirituale occidentale sunt, în fond, variaţii tematice ale aceloraşi motive care se pot găsi în toate culturile. Aşa numitele renaşteri culturale nu sunt decât mutaţii de accente, redescoperiri ale unor expresii spirituale ocultate, restabiliri ale unor coduri culturale uitate. Orice nouă expresie culturală apare în interiorul şi pe o bază valorică preexistentă. Tradiţia noastră culturală se instalează pe aceeaşi "sintaxă", dimensionată funciarmente pe măsura omului dintotdeauna şi de pretutindeni. Pentru înţelegerea mutuală, este necesară o negociere a sistemului de referinţe comune între partenerii acestui schimb. Elementele comune se pot converti în suporturi pentru catalizarea procesului de integrare. Se va forma o competenţă interculturală, adică acea capacitate de a transgresa în mod optim limitele propriei culturi spre stimuli valorici străini, care vor fi semnificaţi din perspectiva referinţelor culturale iniţiale, de bază. Competenţa culturală, după unii autori [12, pp.64-69], presupune mai multe componente: contextul schimbului cultural, trebuinţe şi oportunităţi valorice interiorizate, motivaţii, cunoştinţe, acţiuni promovate de protagonişti.

Atunci când contactele dintre purtătorii a două culturi devin antagoniste, este de dorit să se creeze zone de intercomprehensiune, adică un spaţiu de întâlnire pe baza unor valori comune ce asigură funcţionarea unui dialog acceptabil. Această zonă face trecerea către un dialog efectiv, lipsit de pericole.

Posibilitatea deschiderii este indicată, de unii cercetători, printr-o anumită capacitate de interculturalitate. Capacitatea de interculturalitate [14, p.180-181] este rezultatul unui proces de învăţare. Ea tinde către două obiective:

- lărgirea capacităţii de percepţie pentru tot ceea ce este străin. Această capacitate presupune ca noi să fim capabili de a ne interoga certitudinile proprii şi de a trăi insecuritatea ce rezultă din faptul că nu putem interpreta ceea ce este străin cu grilele de lectură prestabilite. Situaţiile ambivalente angajează stări de insecuritate pentru că nu putem răspunde stimulilor externi prin reacţii obişnuite E de dorit ca prin educaţie să favorizăm astfel de deschideri şi să le convertim în ceva fecund;
- capacitatea de a-l accepta pe altul ca fiind altceva. În întâlnirea cu străinii, sunt două moduri eronate de a reacţiona: primul mod constă în a nega diferenţa şi a refuza acomodarea cu altul; al doilea mod constă în a-l recepta pe altul ca pe ceva negativ, a-l percepe cu duşmănie, temere sau agresivitate.

Concluzii.

Aşadar, este de la sine înţeles că este bine să ne cunoaştem fiecare nucleul dur al propriei culturi, complexul cultural ce caracterizează un anumit câmp de valori. Cunoaşterea complexului cultural atrage după sine structurarea şi utilizarea complexelor interculturale pentru buna comunicare dintre culturi. Complexele interculturale se constituie atunci când o serie de membri ai două culturi se întâlnesc pe baza propriilor complexe intraculturale. Întăririle şi compensările uneia şi ale celeilalte culturi se inversează, constituindu-se un nucleu comun, ce se negociază permanent, fiind deschis stimulilor culturali diverşi.

Contactul dintre culturi reprezintă o procesualitate deosebit de complexă. Interculturalitatea este acel ansamblu de procese prin care indivizii sau grupurile interacţionează, ele aparţinând la două sau mai multe ansambluri ce reclamă culturi diferite sau se pot raporta la culturi distincte [5, p.70]. Interculturalitatea reprezintă relația de interacțiune și cooperare continuă, a diverselor grupuri, culturale, etnice, religioase etc (a tuturor categoriilor de minorități). Relațiile determinate fiind de schimb cultural și intercuoaștere în contextul grijii față de menținerea fiecărei comunitati.

Societatea noastră devine din ce în ce mai complexă, problema identității culturale este și ea complexă și presupune rezolvarea de comun acord. Încurajând atitudinea interculturală se deschide calea spre dialog şi comunicare între grupurile culturale, cu consecinţe benefice asupra înţelegerii dintre ele. Cultivând valori precum respectul pentru celălalt, toleranţă faţă de diversitate, complementaritatea dintre valori, instituțiile de învățământ sunt în măsură să fructifice bogăţia potenţială a multiculturalităţii fără a anula identitatea nici unei culturi. Interculturalitatea aduce cu sine o nouă matrice a comunicării, ce presupune o deschidere de la comunicarea interpersonală şi socială spre comunicarea interculturală. Aceasta din urmă, presupune capacitatea de a negocia semnificaţiile culturale şi sistemul de valori, cultivarea unei atitudini tolerante, de deschidere şi permisivitate la diversitate. Din perspectiva integrării europene şcoala trebuie să-şi propună ca scop asigurarea coerenţei existenţiale şi a identităţii individului în condiţii de eficienţă socială şi interculturală. Identitatea şi alteritatea sunt inseparabile şi coevolutive, iar identitatea se va desface şi se va reface permanent, în funcţie de circumstanţele în care va activa subiectul. Se impune ca indivizii să fie abilitaţi în a gestiona prompt şi eficace şi aceste fenomene. Educaţia interculturală presupune, pe de-o parte asigurarea unei comunicări autentice cu sine şi a lua cunoştinţă cu propria identitate culturală, iar pe de altă parte comunicarea cu un alter, individ sau grup, care permite construcţia activă a identităţii de cetăţean al Europei şi al lumii.

Referințe bibliografice:

1. Antonesei, Paideia L., (1996), *Fundamentele culturale ale educaţiei*, Iaşi, Polirom.
2. Banks J., Allyn & Bacon, (1991), *An Introduction to Multicultural Education,* Boston.
3. Cerghit, I., (2002), *Sisteme de instruire alternative şi complementare*, Bucureşti, Ed. Aramis. Ciolan, L., (2000) *Pasi catre scoala interculturala*, Editura Corint, Bucuresti.
4. Clanet, (1993) *L' interculturel: introduction aux approches interculturelles en education et en sciences humaines,* Presse Universitaire du Miral, Toulouse, p. 70.
5. Cozma, T., (2001) *O noua provocare pentru educatie: interculturalitatea,* Editura Polirom, Iasi.
6. Cucos, C., (2000) *Educatia – dimensiuni culturale si interculturale,* Ed. Polirom, Iasi.
7. Cultures, 1977.
8. Dasen, P., (1999) *Fundamentele ştiinţifice ale unei pedagogii interculturale*, în *Educaţia interculturală. Experienţe, politici, strategii*, Ed. Polirom, Iaşi.
9. Delors, J., *L'education: un tresor est cache dedans. Rapport a l'UNESCO de la Commission Internationale pour l'education du vingt et unieme siecle,* Paris, Editions Odile Jacob, 1996.
10. Hannoun, *Les Ghettos de l'école. Pour une éducation interculturelle,* Les Edition ESF, Paris, 1987.
11. Koester, Jolene, (1993) *Intercultural competence. Interpersonal Communication Across Cultures,* Harper Collins, USA.
12. Meylan, L., (1968) L'école et la personne, Delachaux et Niestle, Neuchatel.
13. Nicklas, Hans, (1996) L apprentissage interculturel: conditions de realisation et objectifs, în Colin, Lucette, Muller Burkhard (coord.), La pedagogie des rencontres interculturelles, Ed. Economică, Paris.
14. Peretti, Andre de; Bouchez, Eric(1990) *Ecoles et cultures en Europe,* Savoir-Livre, Paris
15. Rey, Micheline, (1984) *Pieges et defi de l'interculturalisme, în Education permanente,* nr 75.
16. Rey, M., (1996) *D'une logique mono a une logique de l'inter. Pistes pour une éducation interculturelle et solidaire,* Cahier no 79, FPSE, Section des Sciences de l'Education, Université de Geneve.

17. Roșca**,** Simion, (2013) *Câteva reflecţii teoretice asupra multiculturalismului.* //Relaţii Internaţionale – domeniu specific de activitate intelectuală. Contribuția instit-lor de profil. Mat-le Conf. şt.-pr. Inter-le, cons. aniv-rii a X-a a IRIM-ului, 2.04. 2013. - Chişinău: IRIM
18. Socolov, G., Roșca, S., Roșca,L., (1998). *Istoria și filosofia culturii*, Chișinău, F.E.P. ”Tipografia centrală”.
19. Walker, J., (1992) *Violence et résolution des conflits a l'école. Etude de l'enseignement et des aptitudes ŕ résoudre les problčmes interpersonnels dans les écoles primaires et secondaires en Europe*, Conseil de l'Europe. Strasbourg.
20. Wintle, Michael (edited by), (1996) *Culture and Identity in Europe*, Avebury, Singapore, Sydney.